

WEL EN WEE VAN BOEREN, BOOMEN, VEE

door
C. R. VAN VLOTEN.

Den Ekelaar, die met zijn kruin ten Heemel vaard,
Slaat zijne wortels vast, en schiet ze diep in de aard;
Zo staat hij Eeuw op Eeuw, en weet van geen verswakken,
Al woed de storm, al schiet de donder op zijn takken.
Jan Luiken, 1600.

Maar veel eiken uit Jan Luikens tijd zijn er toch niet overgebleven. Vooral niet in de weiden, zelfs niet in Twente, waar ze vanouds geliefd waren, want hoe machtig ze zijn, ze hebben hun achillespees: de plaats van waaruit ze de wortels „vast slaan”.

Twee eiken uit een groep van vijf in de huisweide van Erve B. De m e r te Albergen met zorgzaam beschermde wortelranden.

Alle vee pleegt graag stijf tegen den stam te stationeeren (zie photo 5), de koeien klauwend met de voorbeenen, de paarden stampend — de gecoupeerden dubbel fel — met de achterhoeven.

Er ontstaat een kuil, wortels komen bloot, worden gewond, krijgen zonne- en vorstschade; top- en takeinden (zie photo 2) verdorren, de groei gaat er uit.

Veel kapvergunningen worden aangevraagd voor eiken in de weide, sneege boomen soms, maar die „soor” zijn geworden, zoals de term in Twenthe nog algemeen luidt met een woord, dat ook bij de Angelsaksers is blijven voortleven.¹⁾

Zijn boomen in de weide voor- of nadeelig?

De boer leeft met zijn boomen, zijn cultuurgewassen en zijn vee in symbiose. Ook nu nog, al is de plaats, die het houtgewas daarbij inneemt onduidelijker geworden, al wordt de dorpskudde niet meer in het gemeenschappelijke bosch

Een eik die „soor” wordt (zie de dorre taktoppen) omdat in der jarenloop het vee de wortelranden heeft bloot gekrabd en kapot gestampt. Bij juiste behandeling is in een dergelijk stadium nog herstel mogelijk.

gemest, al zijn in de ingewikkelde moderne maatschappij veel boeren ont-aard tot stedelingen, veel bosschen tot plantsoen.

Als men ziet hoe lang het aanplanten van weide boomen in sommige streken in zwang is gebleven, zou men zeggen, dat dit niet zonder reden gebeurd is.

Misschien dat voor het vee in b.v. 't Twentsche klimaat

¹⁾ Vergelijk: „The Shepherds Calender”, 1579, Edmund Spencer.

There grew an aged Tree on the green
A goodly Oak sometime had it been,
And with his nuts larded many swine:
But now the grey moss marred his rime,
His bared boughs were beaten with storms,
His top was bold and wasted with worms,
His honour decayed, his branches sere.

— dat een nuance anders is als 't Hollandsche of 't Friesche — die bijzondere bescherming voordeelen heeft.

Oude menschen, wil mij wel eens voorkomen, voelen er echter over het algemeen meer voor dan het jonge geslacht.

Deze groeiende tegenzin tegen opgaande boomen in weiden — en ook om' bouwland — is verklaarbaar, als men nagaat hoeveel hooger de belastingen en andere lasten voor den boer zijn geworden, hoeveel kleiner het oppervlak cultuurgrond is per stuks vee, hoeveel intensiever er wordt bewerkt en bemest.

Zijn er geen boomen in de wei, dan zoekt het onrustige vee koelte in de drinkkolk, waardoor onhygiënische toestanden ontstaan, ongeveer als bezongen in de copla van Slauwerhof.

„Ik ging naar de bron en dronk.
Mijn dorst noch haar diepte werd minder:
De tranen die ik vergoot
Vielen overvloedig in haar.”

Cultuurgewassen en huisdieren zijn veredeld, de behandeling is wetenschappelijker geworden — de primitieve houtverbouw lijkt daarbij uit den tijd en zoo vindt men soms den slechtsten grond voor herplanten te goed; dwang om *ter plaatse* te herplanten wordt als onredelijk, want oneconomisch, ondervonden; de zorg voor aanplant en onderhoud geschiedt niet altijd van harte.

Zoolang de weideboomen nog groeien worden ze gewoonlijk niet aangepakt, maar in 'n tijd van houtschaarschte krijgt de houtkooper vat, als hij breed uitmeet, hoe een boom die „soor” is op schâ staat en beter voor de matige maximum prijs van

thans dan voor de onmatig minime prijs verkocht kan worden, die zeker terug verwacht wordt, als het hout te water en te land van wijd en zijd weer zal worden aangevoerd.

Nederland heeft weinig bosch. Maar nergens ziet men meer boomen en nergens ziet men boomen beter dan op ons vlakke land onder de altijd wisselende wolkenluchten.

Want het zijn de laan- en randboomen, die het meest spreken en honderd boschjes van een bunder geven meer boomen te zien, dan een woud van honderd ha.

Sinds het prikkeldraad in zwang kwam en vele wegen

Ontginning 1941: „gespaarde“ boomen (ook die op de achtergrond) waarbij de omgeving tot op de wortels „netjes“ werd weggegraven, mis-handeling, die de eiken doet wegwijnen; plekken schors zijn daarna door den pachter met de bij weggeslagen om 't prikkeldraad in 't hout te kunnen slaan. Hier denkt men aan de regels der dit voorjaar te vroeg gestorven Twentsche dichteres Elderink:

„En 'n flosteren geet duur dat soare holt:

O wörren wi' doarum zoo aold, zo aold,

He wi'j daorum storm, sneejacht en oonweer 'eleen,

Um moord en misdaad an te zeen!“

verbreed werden, zijn er nog meer boomen in 't zicht gekomen: op vele plaatsen heeft men de weggegraven wallen, aan de wegzijde der belendende perceelen vervangen door palen met draad en het is telkens weer een verrassing te zien, hoe al die bunderboschjes „hol“ blijken; overal komen omrande ruimten en doorkijken voor den dag met hier en daar een losse groep of een enkele groote boom. Ons bosch is voor een belangrijk deel boerenbezit en onze boeren-

boschages zijn in hoofdzaak aangelegd ter beschutting voor en tegen 't vee.

Juist die enkele verspreide boomen, machtige coulissen in het landelijk schouwtooneel, omringd door rustig en tevreden vee, laatste symbolen van oude boschglorie, dreigt groot gevaar.

Men kan nu eenmaal alle dingen op twee manieren zien, met en zonder liefde en velen zien tegenwoordig een oude boom in de weide alleen als een sta in den weg voor maaimachine en kunstmeststrooier. De voorbeelden van veel ontginningen en herontginningen der laatste jaren hebben naar het mij voorkomt de veranderde waardeering sterk in de hand gewerkt.

Er zijn en worden economisch zeer belangrijke werken uitgevoerd vooral door waterschappen en ontginningsmaatschappijen.

Bij het wikken en wegen, dat des econooms is, was daarbij een belangrijke factor de Rijkssubsidie op het werkloon.

En al te veel wallen zijn geslecht en bosschages gerooid, alleen „omdat er veel subsidie in zat” — hetgeen een „voor-deelige” rekening geeft.

Of dit altijd werkelijke economie, landsbelang en breed genoeg bekeken is geweest?

Vergeleken hij vroeger ziet men in de boerenhuizen niet veel anders dan bazaarprullen in dagelijksch gebruik.

Moet ook het karakter van 't boerenland nivelleeren?

Het ideaal schijnt soms wel een perceel „zoo vlak en vierkant als een tafel” met betonpalen en 2 draden er om en een inrijpoort van gelaste gaspijpen.

En een veel gevolgde ontginningsmethode: „eerst alle „pruttel” er af, dan — de geschikte grond bovenhoudend — alles \pm waterpas..... daarna eens verder zien”.

Op dergelijke kale vlakke perceelen heeft men in de laatste hitte-periode echter kunnen zien, hoe onbehaaglijk de beesten er zich voelden, schaduw zoekend achter een graspol of een molshoop of achter een even onrustige kameraad; men zag er liggen in kuilen van een kwart meter diep, die ze zelf in arren moede hadden uitgekluwd of soms, met de staart in de lucht, rondhollen van de eene kale hoek naar de andere.

Hoewel moeilijk in cijfers uit te drukken, mag wel worden aangenomen, dat door zulk onrustig vee heel wat melk en vleesch verloopen wordt in vergelijking met dieren, die behaaglijker vertoeven in weiden met de weldadige luwte die loofhout geeft.

Hoe oneconomisch, onluisterend en onlogisch is er b.v. gewerkt om de boomen der ontginning van foto No. 5.

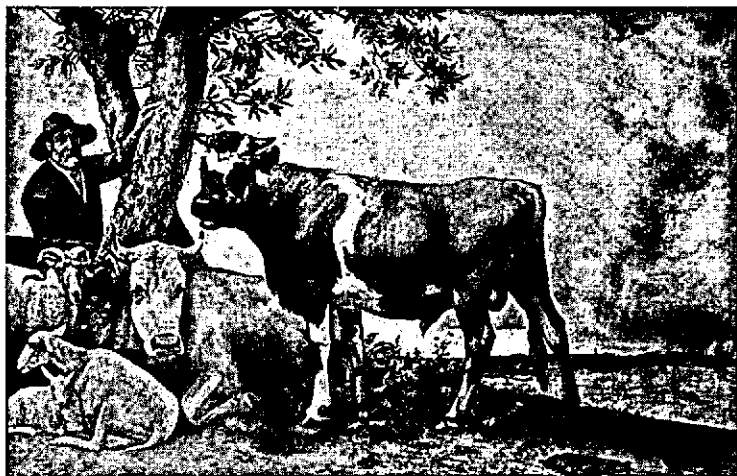
Deze stonden op aardige glooiingen in het terrein maar

nu moest en zou de grond, ook om de boomen, „vlak" weggegraven worden.

Waarom? Groeien doet daar niets goeds op de bijna blootgeschraapte wortels, 't is leelijk door de onnatuur en de boomen gaan zeker kwijnen, te vlugger naarmate er meer vee in de weide komt.

Voor de afwatering? Wel neen, want ook midden op 't terrein werden geroepen boomen aldus gemaltraitieerd.

Ik kan het slechts vergelijken met de mentaliteit van den ouden snorrebaard — sergeant op een school voor verlofs-

Boomen in de wei: steun en toeverlaat voor mensch en dier;
Noord-Hollandsch landschap door Paulus Potter.

officieren in 1914 toen Europa op punt stond in brand te vliegen en wij er de grondbeginselen van het poetsen, practisch en theoretisch moesten beoefenen. Ook een deel der *onderkant* van de zolen van de schoenen moest worden gepoetst. „Waarom eigenlijk Sergeant?" — „Voorrr de netheid, voorrr de netheid!"

„Het leven onzer Twentsche voorouders," zoo besloot C. Elderink een belangwekkend historisch overzicht (zie Juli No. Boschb. Tijdschr. 1938) op de jaarvergadering der B. V. te Enschede, „was sober, vaak armoedig. Hadden zij hun eenige rijkdom, hun bosschen niet gehad, dan, zoo schijnt het mij, hadden zij te gronde moeten gaan. Geen wonder daarom, dat hun liefde, hun bewondering, hun vereering zelfs uitging naar bosschen en boomen."

Gelukkig: er blijkt ook nog een kern en niet de minst zakelijke over te zijn, van boeren, waarbij ondanks grotere

welstand de verknochtheid jegens de boomen heeft stand gehouden.

En ik moge als slot verwijzen naar foto 2, het voorbeeld van een dit voorjaar overleden bekwamen boer-boschbouwer, die zijn weideboomen op waarde wist te schatten, waardoor ze hopelijk z'n kindskinderen nog tot een monument voor hem zullen zijn. En voor sommige ontginners een levende opwekking er van terug te komen de boomen en het landschap te vernielen en de goede oude boerensmaak te vergiftigen.

Overheidsvoorschriften alleen zijn niet voldoende, het komt in de houtteelt op goede zorg bij de uitvoering aan en juist de gezaghebbende ontginningsmaatschappijen kunnen veel doen door 'n goed voorbeeld, door ook dit onderdeel steeds in de puntjes af te werken.

Goedgeplaatste boomen : de puntjes op de i van iedere ontginning !

Omdat boeren en burgers, boomen en vee, ondanks alles, één gemeenschappelijk belang hebben : „hout dat 't doet.”
